

ROZDZIAŁ VIII

WIKIPEDIA – PRZEGLĄD PRZEDSIĘWZIĘCIA W UJĘCIU OGÓLNYM I LOKALNYM (POLSKIM)

Janusz DOROŻYŃSKI¹

Powstanie

Początek Wikipedii jest związany z innym przedsięwzięciem – Nupedią, która miała gromadzić internetowy zasób wiedzy tworzony przez wykwalifikowanych specjalistów i weryfikowany zgodnie z zasadami naukowego recenzowania tekstów. Pomysł był realizowany przez Jamesa „Jimbo” Walesa (poniżej pierwszy z lewej), właściciela istniejącej do dziś firmy Bomis, zajmującej się wtedy m.in. dostarczaniem, jak to eufemistycznie określano, treści dla dorosłych. Wales zaangażował w to przedsięwzięcie studenta filozofii, Larrego Sanger (poniżej pierwszy prawej). Jednak postępy w tworzeniu zasobu były znikome – w ciągu roku napisano 12 opublikowanych haseł, a począwszy od 2004 r. Nupedia przestała być rozwijana.

W tej sytuacji Wales i Sanger rozpoczęli poszukiwania innego pomysłu na radykalnie szybsze urzeczywistnienie swoje wizji. W rozmowie Sanger z Benem Kovitzem, która miała miejsce 2 stycznia 2001 roku, pojawiła się idea *wiki*. Tak nazwano pojawiające się wówczas dynamiczne i redagowalne bez warunków wstępnych przez internautów kolekcje stron WWW. Odróżniało to takie witryny od rozpowszechnionych dotychczas stron statycznych. Sanger zaproponował stworzenie odgałęzienia Nupedii, bazującej na silniku Wiki – UseModWiki, i posiadającej własną nazwę - Wikipedia. Było to przyjęte przez uczestników Nupedii niechętnie, ale 15 stycznia 2001 roku pomysł zaczęto realizować – została zarejestrowana domena wikipedia.org. Wyróżniające je logo są przedstawione niżej – pierwsze od lewej używane w okresie sprzed końca 2001 roku, drugie – w okresie od końca 2001 r. do 2003 r., ostatnie – aktualne dla wikipedii polskiej.

¹ Autor w kręgu wikipedystów znany jest jako Ency

Również i to przedsięwzięcie było wspierane przez firmę Bomis, która opłacała łącze internetowe oraz serwer umieszczony w San Diego w Kalifornii.

Uczestnicy inicjatywy zaczęli się pojawiać dzięki informacjom o przedsięwzięciu na witrynie *Slashdot* oraz *Kuro5hin*, a także dzięki wyszukiwarce Google. Pozwoliło to pozyskać już 12 lutego 2001 r. 1000 haseł, a 10.000 – 7 września tego roku. Kilka dni później, 20 września, o Wikipedii po raz pierwszy pojawił się artykuł w opiniotwórczym medium tradycyjnym – *New York Times*.

Od samego początku przedsięwzięcie było ukierunkowane na cały świat – w sensie językowym, nie państwowym. Już 16 marca 2001 r. pojawiła się pierwsza domena zarezerwowana dla edycji niemieckiej – *deutsche.wikipedia.org*. Wkrótce powstały edycje: katalońska, francuska, chińska, niderlandzka, esperanto, hebrajska, włoska, japońska, portugalska, rosyjska, hiszpańska, szwedzka, afrikańska, norweska serbska i polska (dokładniej historia tego wydania jest opisana dalej). W roku 2007 około 75% artykułów było w językach innych niż angielski.

W rok po starcie tego nowego przedsięwzięcia Sanger opuścił zarówno Nupedię jak i Wikipedię. Od 2004 roku jawne się stały zdecydowane różnice zdań pomiędzy nim i Walesem co do ich wkładu oraz udziału w obu przedsięwzięciach, podejścia do idei internetowej otwartej współpracy, roli ekspertów oraz weryfikowania treści. W 2006 roku rozpoczął przedsięwzięcie *Citizendium*, gromadzące recenzowane treści tworzone przez autorów znanych z imienia i nazwiska^{2 3 4}.

Podstawowa informacja o Wikipedii

Celem podstawowym i jedynym tego przedsięwzięcia jest gromadzenie haseł tworzonych w rozpowszechnionych językach świata przez wszystkich chętnych. Z tego powodu poszczególne wikipedie nie mają i nie mogą mieć charakteru ani państwowego ani nawet narodowego. Oczywiście jest to prawdziwe zwłaszcza w przypadku języków światowych, w szczególności języka angielskiego, który obecnie ma status *lingua franca*.

Tworzenie haseł, czyli zawartości (treści) Wikipedii odbywa się na szczególnych zasadach, nieznanych do momentu jej powstania. Brak jest ograniczeń na

² http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:O_Wikipedii

³ http://pl.wikipedia.org/wiki/Polska_Wikipedia

⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:About>

udział w zespole (społeczności) edycyjnej – nie ma formalnej redakcji jako pewnego zorganizowanego ciała, nie są stosowane cenzusy kwalifikujące uczestników. Każde hasło ma – zgodnie z licencją, na której jest udostępniane – historię zmian, pozwalającą dotrzeć do każdej wersji poprzedniej. Jednocześnie zawartość jest udostępniana w modelu internetowym, a więc niekoniecznie alfabetycznym, natomiast z możliwością wyszukiwania, przeskakiwania za pomocą hiperłączy oraz z rozbudowaną kategoryzacją. Treść jest wprowadzana za pomocą specjalistycznego oprogramowania – silnika Mediawiki. Ze względu na zasadę otwartości bardzo łatwe jest wandalizowanie zgromadzonej zawartości, i w celu walki z tym stosuje się specjalne metody porządkowe, używane przez administratorów. Bardzo istotnym elementem jest stosowanie licencji GFDL, oznaczającej zrzeczenie się autorskich praw majątkowych do wytworzonych treści, co jednocześnie zgodnie z tą licencją umożliwia dowolne użycie tych materiałów, również komercyjne, ale bez konieczności dzielenia się uzyskanymi korzyściami z autorami.

Zasady

Wikipedia jest z założenia samoorganizującym się przedsięwzięciem społecznościowym z minimalnymi warunkami wstępu. Wskazuje to na dość wyraźny anarchistyczny pierwiastek tego przedsięwzięcia, i jawnie wyraża to zasada obecna w Wikipedii od początku i nadal istniejąca – ignoruj wszystkie zasady.

Zasady samoorganizacji Wikipedii, zaistniałe w momencie rozpoczęcia jej funkcjonowania, w jakimś stopniu są pochodną zwyczajów panujących w Internecie oraz cech silnika MediaWiki, i pozostają ważne do dzisiaj. Potwierdza to postawa Jamesa Walesa, który wprawdzie jest postrzegany jako najważniejsza osoba w przedsięwzięciu, ale który programowo w zasadzie nie podejmuje decyzji w sprawach Wikipedii. Na swojej stronie uczestnika angielskiej wikipedii podał osiem wyznaczników, nazwanych przez niego fundamentem działania Wikipedii. Były opublikowane po raz pierwszy 27 października 2001 r.^{5 6 7}

- Sukces Wikipedii w całości jest pochodną otwartości naszej społeczności
- Nowicjusze zawsze są przyjmowani z otwartymi ramionami
- Przewodnią podstawową zasadą we wszystkim co robimy jest „Możesz zmieniać tę stronę właśnie teraz”.
- Jakiegolwiek zmiany oprogramowania muszą być ewolucyjne i odwracalne.
- W długoterminowej perspektywie otwartość i wirusowość licencji GNU FDL jest fundamentem sukcesu tej witryny.
- Listy dyskusyjne będą otwarte i szeroko propagowane jako miejsce meta dyskusji o naturze Wikipedii.

⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/User:Jimbo_Wales/Statement_of_principles

⁶ http://nostalgia.wikipedia.org/w/index.php?title=Jimbo_Wales/Statement_of_principles&oldid=75340

⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/User:Jimbo_Wales (dostęp 2008-08-01 11:01)

- Każdy zgłaszający zażalenie będzie traktowany z najwyższą uprzejmością i szacunkiem.
- Dyplomacja to połączenie uczciwości i uprzejmości.

Praktyka istnienia Wikipedia, a w szczególności jest wydań językowych, pokazuje że faktycznie każda wikipedii stanowi przedmiot i podmiot. Przedmiotem jest gromadzona treść (zawartość, czyli wiedza). Natomiast podmiotem jest społeczność użytkowników Internetu, w odniesieniu do Wikipedii dzieląca się na dwie grupy: podmiot biernie konsumujący zgromadzoną treść (czyli są to czytelnicy) oraz czynnie tę treść tworzący (a więc autorzy, twórcy). Część bierna nie będzie w dalszej części tego artykułu rozpatrywana, a Wikipedia będzie traktowana jako połączenie zawartości oraz społeczności czynnej, dalej nazywanej tylko społecznością. Taki charakter tego przedsięwzięcia rodzi spory dotyczące zasad funkcjonowania, m.in. są wyrażane opinie, że zasady dotyczące gromadzenia treści są zasadami kompletnymi, wystarczającymi i adekwatnymi do urządzania działania społeczności.

- Cel przedsięwzięcia
 - zgromadzenia sumy całej wiedzy ludzkości

Jest to stwierdzenie, sformułowane przez J. Walesa. Dokładna data powstania tego sloganu nie jest znana, pojawiło się na pewno w trakcie wywiadu J. Walesa dla BBC w sierpniu 2004 r.⁸ Obecnie jest często uznawane za hasło przewodnie Wikipedii jako takiej. Stanowi sobą jeden z czynników sukcesu, ale jednocześnie prowadzi do sporów wynikających z trudnego określenia, czym jest wiedza. A to z kolei utrudnia rozstrzyganie, co może zostać umieszczone w Wikipedii, a co nie powinno się w niej znaleźć. Objawia się to na przykład w istnieniu wśród twórców treści odłamu tak zwanych inkluzjonistów oraz delecjonistów. W polskiej wikipedii jednym z najbardziej znanych inkluzjonistów jest Artur „WarX” Fijałkowski. Postawa inkluzjonistyczna prowadzi do akceptacji umieszczania np. ogromnej ilości haseł o wymyślonych bytach, jak będące już przysłowiowymi postacie japońskich filmów rysunkowych – pokemony.

W trakcie rozwoju Wikipedii wykrystalizował się swoisty skodyfikowany kompleks normatywny, definiujący sposób jej urzędowania. Tworzony jest on, nazywany i wprowadzany dla angielskiej wikipedii, a następnie jest przejmowany – w różnym zakresie – przez inne wikipedie. Istnienie takiego korpusu nie jest przez część społeczności postrzegana przychylnie, gdyż stoi w sprzeczności z anarchistyczną pierwotną naturą Wikipedii, ale jednocześnie istnienie tego korpusu jest faktem. Nie ma on jednak przemyślanej struktury, co między innymi wynika z analizy dwóch części tej kodyfikacji, nazywanych odpowiednio zasadami nienegocjowanymi oraz pięcioma filarami. W pewnych obszarach mają one wspólne zakresy, a tym samym są powtórzeniem.

⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/User:Jimbo_Wales/BBC_talk_slides

- Zasady nienegocjowalne (fundamentalne)
W Wikipedii istnieją pewne **uregulowania (zasady)** określane jako **nienegocjowane**. Są one inne niż te podane w wykazie Jamesa Walesa, ale należy je traktować łącznie. Warto zauważyć, że są to zasady dotyczące przedmiotu Wikipedii, czyli zawartości, choć oczywiście do stosowania przez społeczność w procesie tworzenia i doskonalenia treści.
 - neutralny punkt widzenia (ang. NPoV)^{9 10},
Zasada ta postuluje konieczność najbardziej jak to się da bezstronnego tworzenia treści. Sprawia ona najwięcej problemów dla autorów, zwłaszcza nowych.
W jej opisie znajduje się stwierdzenie, że stosowanie tej zasady wymaga dłuższej praktyki. Przede wszystkim należy prezentować różne, oczywiście o ile takowe istnieją, poglądy w danej materii, bez przypisywania któremukolwiek z nich określenia lub sugestii, że jest słuszny. Oznacza to w takiej sytuacji konieczność wskazania wszystkich znanych pisaćemu argumentów popierających oraz negujących dane poglądy. Jednocześnie ważnym jest to, aby wszystkie te poglądy były relacjonowane językiem bezstronnym, niewartościującym lub stronniczym. W opisie zasady jest mowa o tym, że podejmując się stosować zasadę neutralności, autorzy muszą być gotowi do nie emocjonalnego, chłodnego, niewyróżniającego, z równym dystansem pisanie również o kwestiach i opiniach, z których jedne mogą uważać za słuszną, a pozostałe za fałszywe.
Ogólnie jest to zasada spójna z ogólną definicją Wikipedii jako zasobu relacjonujące otaczający świat, a nie decydującego o jego postrzeganiu. Oczywiście należy pamiętać, że jest to możliwe nie do końca, zgodnie ze znanym zjawiskiem wpływu faktu obserwacji na obserwowany obiekt, gdyż odbiór przekazu o otaczającym świecie (obiekcie) jest jego obserwacją, więc zmienia ten świat.
 - zakaz twórczości własnej (ang. nOR)^{11 12},
Wspomniano już wyżej o definiowaniu Wikipedii jako miejsca gromadzącego relacje lub opisy otaczającej nas rzeczywistości. I w związku z tym zasada omawiana w tym punkcie domaga się, aby było to relacjonowanie tego, jak postrzegają świat inni, i w żadnym wypadku nie może być relacją własnego postrzegania świata przez autora tekstu. Nie ma znaczenia, czy byłoby to zgodne z rzeczywistością (prawdziwe) lub zgodne z opinią innych relacjonujących, nawet ich większości. Pomimo wszystkiego innego, Wikipedia nie jest miejscem publikacyjnym jako źródło pierwotne ani

⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Neutral_point_of_view

¹⁰ [http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Neutralny_punkt_widzenia_\(pełna_wersja\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Neutralny_punkt_widzenia_(pełna_wersja))

¹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:No_original_research

¹² http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Nie_przedstawiamy_twórczości_własnej

wtórne, nie jest też zasobem tekstów recenzowanych i kwalifikowanych w wyniku sporu do publikacji, ponadto nie jest miejscem stosowania metody naukowej zgodnej z postulatem falsyfikowalności. Takie uzasadnienie nie występuje w opisie zasady, ale *de facto* taka jest istota tej zasady. Ponadto ta zasada jest ściśle powiązana z zasadą weryfikowalności, a twórczość własna nie zawsze jest weryfikowalna.

Jednocześnie zasada dana nie jest rozumiana dogmatycznie i literalnie. Tworzenie i opracowywanie hasła na podstawie szeregu materiałów źródłowych, kompletowania informacji w postaci tabel czy wykresów oczywiście jest twórczością własną autora, ale jest to rodzaj nie tylko dopuszczalny, a konieczny – inaczej nie byłoby w ogóle możliwe tworzenie Wikipedii. Innym rodzajem twórczości własnej koniecznej dla Wikipedii są autorskie materiały graficzne – fotografie, ilustracje, wykresy, itd. Takie materiały są tworzone i zamieszczane w Wikipedii.

- weryfikowalność informacji^{13 14}

Również to uregulowanie sprawia problemy ze względu na domaganie się jego stosowania również w przypadku treści uznawanych za ogólnie znane.

Jest konsekwencją wspomnianego definiowania Wikipedii jako zasobu relacjonowania wiedzy innych o otaczającej nas rzeczywistości. Relacjonowanie to musi być bezsprzeczne w sensie tego, że dany pogląd, opinia, teoria faktycznie musi być znana i upowszechniona zanim zostanie umieszczona w Wikipedii. Jednocześnie to upowszechnienie oznacza opublikowanie w źródle posiadającym powszechnie uznaną lub znaczną wiarygodność. Są to oczywiście przede wszystkim recenzowane, wiodące czasopiśma naukowe, ponadto inne samodzielne publikacje naukowe, badawcze lub branżowe. Zaliczane tu są też uznawane powszechnie za poważne periodyki nienaukowe, począwszy od dzienników. W tym kontekście oddzielne publikacje w Internecie, nawet sygnowane znanym nazwiskiem nie jest źródłem wiarygodnym i przydatnym do weryfikowania. Jednocześnie taki rygoryzm dotyczący źródeł internetowych nie jest powszechnie stosowany, gdyż zwyczajowo pewne źródła sieciowe traktuje się jako wiarygodne, a inne – nie, jak np. generalnie blogi nie są uznawane za źródło kwalifikujące się do podawania w Wikipedii.

Należy mocno podkreślić, że zasada nie wymaga weryfikowania, czy np. relacjonowana teoria jest prawdziwa. Wykonanie takiej pracy byłoby oczywiście twórczością własną, w Wikipedii niedozwoloną. Weryfikowalność oznacza, że czytelnik – mając odpo-

¹³ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Verifiability>

¹⁴ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Weryfikowalność>

wiednio opisaną informację, co oznacza wskazane np. przez przypisy miejsca publikacji danej informacji – może samodzielnie, bez nadmiernych nakładów, zweryfikować (stwierdzić naocznie), że faktycznie relacjonowane jest to, co było już opublikowane, znane. Konsekwencją takiego podejścia, łącznie z zasadą zakazu twórczości własnej oraz tym, że Wikipedia relacjonuje, jak inni opisują świat, jest to, że nie jest ona miejscem publikacyjnym pierwotnym, podającym np. wyniki badań, ani wtórnym, jak monografie. Jest – można powiedzieć – źródłem *trzecim*.

- skrupulatne przestrzeganie praw własności intelektualnej, w tym praw autorskich^{15 16}
Dana zasada co do swej istoty nie jest trudna ani świadomie ignorowana przez autorów. Oznacza zakaz umieszczania w Wikipedii materiałów, do których prawa autorskie mają inne osoby, a osoby te nie wyraziły jawnie zgody na ich umieszczenie w Wikipedii na licencji GNU FDL. Zrozumienie i respektowanie tej zasady, szczególnie co do zawartości tekstowej, słownej, jest powszechne. Buddzi jednak kontrowersje i mające miejsce niezrozumienie w odniesieniu do materiałów graficznych, zwłaszcza takich jak zdjęcia.

- Zasady pięciu filarów^{17 18}

Jak już wskazano powyżej, dane zasady są po części powtórzeniem zasad nienegocjowalnych. Pojawiły się na Wikipedii w lipcu 2005 r. i są charakteryzowane jako podsumowanie lub uogólnienie zasad i polityk Wikipedii.

- Wikipedia to encyklopedia mająca częściowo charakter encyklopedii ogólnych (powszechnych) i specjalistycznych, a częściowo - almanachów.
- W Wikipedii stosuje się zasady neutralnego punktu widzenia.
- Wikipedia jest wolnym źródłem wiedzy dostępnej na licencji GNU Free Documentation License (GFDL) lub na licencji dobra publicznego.
- W Wikipedii należy przestrzegać zasad etykiety.
- Na Wikipedii nie ma sztywnych zasad oprócz pięciu najważniejszych (niniejszych) reguł.

Omówione powyżej zasady należą do najważniejszych, ale oczywiście nie są jedynymi. Angielska wikipedia podaje wykaz wszystkich zasad¹⁹ (polska wikipedia obecnie nie posiada podobnego własnego wykazu), w podziale na sześć kategorii. Poniżej są podane kategorie i należące do nich zasady, bez ich szczegółowego omówienia.

Są to więc kategorie i należące do nich zasady:

¹⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Copyrights>

¹⁶ http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Prawa_autorskie

¹⁷ http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Pięć_filarów

¹⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Five_pillars

¹⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:List_of_policies

- globalna
 - Ignoruj wszystkie zasady
 - Czym Wikipedia nie jest
- behawioralna (społecznościowa)
 - Administratorzy
 - Boty
 - Grzeczność
 - Polityka edytowania
 - Wojny edycyjne
 - Wyjątki od blokady adresu IP
 - Unikanie postępowania sądowego
 - Unikanie ataków osobistych
 - Własność haseł
 - Używanie pacynek
 - Zasada trzech rewersów (wycofań edycji)
 - Nazwa uczestnika (konta)
 - Wandalizm
 - Wojny administratorów
- zawartości i stylu
 - Hasła-ataki
 - Biografie osób żyjących
 - Konwencja nazewnictwa haseł
 - **Neutralny punkt widzenia**
 - **Zakaz twórczości własnej**
 - **Weryfikowalność**
- usuwania
 - Polityka usuwania kategorii
 - Kryteria usuwania ekspresowego
 - Polityka usuwania haseł
 - Prawo Fundacji do tymczasowego usuwania haseł
 - Edycje nadzoru
 - Propozycje usunięcia
- wykonawcza
 - Odwołanie się od decyzji o blokadzie
 - Polityka arbitrażu
 - Polityka wykluczania (banowania)
 - Polityka blokowania
 - Konsensus
 - Polityka mediacji
 - Zakaz używania otwartych pośredników (serwerów pośredniczących)
 - Polityka zabezpieczania haseł
 - Rozwiązywanie konfliktów
- prawna i prawno-autorska
 - Kontrola adresów IP

- **Prawa autorskie**
- Naruszenie praw autorskich
- Polityka używania ilustracji
- Pomówienia
- Kryteria użycia niewolnych treści
- Używanie zawartości Wikipedii
- Tekst licencji GNU FDL

Dokonany przegląd dotyczył zasad generalnie nie dotyczących norm (standardów) edycyjnych. Takie uregulowania istnieją, ale szczegółowo nie będą tu omówione. Angielska wikipedia posiada specjalną kategorię grupującą takie standardy – jest ich obecnie 80²⁰. Polska wikipedia posiada pewną ilość równoważnych reguł, ale nie są one zebrane w kategorię i trudno jest stwierdzić, ile ich jest.

Fundacja

Zawartość Wikipedii udostępniana bezpłatnie czytelnikowi – oczywiście nie należy zapominać, że praktycznie jest to warunkowane posiadaniem przez niego płatnego dostępu do Internetu - musi mieć fizyczne miejsce, w którym jest zapisana. Ponadto samo działanie udostępniania tej zawartości oznacza konieczność istnienia całej infrastruktury – wyposażenia technicznego, serwerów, oprogramowania, personelu utrzymania, serwisu, rozwoju, itd. Początkowo takiego wsparcia udzielała wspomniana firma *Bomis*, ale dość szybko, w sytuacji sukcesu przedsięwzięcia, stało się niewystarczające i niewygodne dla obu stron.

W związku z tym James Wales założył na gruncie prawa stanu Floryda w USA fundację Wikimedia Foundation Inc., co ogłosił 20 czerwca 2003 r. Ponadto oznajmił, że przekazał prawa własności do domen Wikipedii, Wiktoryi i Nupe-dii na rzecz fundacji Wikimedia, oraz że prawa autorskie do wszystkich materiałów związanych z tymi projektami, które zostały stworzone przez pracowników Bomisu lub samego Walesa stały się własnością fundacji. Sprzęt komputerowy, na którym działały projekty Wikimedia, został przekazany fundacji. Firma *Bomis* przekazała fundacji sprzęt komputerowy służący do obsługi przedsięwzięć Wikimedii.

Artykuł drugi statutu fundacji²¹ głosi, że jej misją jest angażowanie ludzi na całym świecie do gromadzenia na licencjach wolnych lub publicznych treści edukacyjnych, oraz do ich rozpowszechniania globalnie i skutecznie. W tym celu, we współpracy z siecią oddziałów, fundacja dostarcza konieczną infrastrukturę oraz ramy organizacyjne dla wsparcia i rozwoju wielojęzycznych przedsięwzięć typu Wiki oraz innych działań wspierających tę misję.

Fundacja zarządza infrastrukturą niezbędną do działania przedsięwzięć Wikimedia, a utrzymuje się z darowizn przekazywanych przez firmy, inne fundacje oraz osoby fizyczne, a także z udzielania licencji do użycia nazw i logo projektów na produktach i w ramach usług komercyjnych.

²⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Wikipedia_style_guidelines

²¹ <http://wikimediafoundation.org/bylaws.pdf>

Organizacyjnie współpracuje ze stowarzyszeniami lokalnymi (państwowymi) jako partnerami. Żaden z partnerów nie jest prawnym reprezentantem fundacji, natomiast może na terenie swojego kraju i na prośbę fundacji wspierać niektóre jej działania. Obecnie są to (w kolejności powstawania) organizacje: niemiecka - Wikimedia Deutschland (13 czerwca 2004), francuska - Wikimedia France (23 października 2004), włoska - Wikimedia Italia (17 czerwca 2005), polska - Stowarzyszenie Wikimedia Polska (18 listopada 2005), serbska - Wikimedia Србије (3 grudnia 2005), brytyjska - Wikimedia UK (2 lutego 2006), holenderska - Wikimedia Nederland (27 marca 2006), szwajcarska - Wikimedia CH (14 maja 2006), izraelska - Wikimedia Israel (26 czerwca 2007), chińska - 中華民國維基媒體協會 (4 lipca 2007), argentyńska - Wikimedia Argentina (1 września 2007), szwedzka - Wikimedia Sverige (11 grudnia 2007), austriacka - Wikimedia Austria (26 lutego 2008), australijska - Wikimedia Australia (1 marca 2008), hongkońska - 香港維基媒體協會 (1 marca 2008), czeska - Wikimedia Česká republika (6 marca 2008) i rosyjska Викимедиа РУ (24 maja 2008)^{22 23}.

Środowisko produkcyjne

Fundacja zarządza infrastrukturą niezbędną do działania przedsięwzięć Wikimedia, a utrzymuje się z darowizn przekazywanych przez firmy, inne fundacje oraz osoby fizyczne, a także z udzielania licencji do użycia nazw i logo projektów na produktach i w ramach usług komercyjnych.

W bardzo dużym uproszczeniu i połączeniu wielu ujęć infrastruktura tę stanowią:

- system operacyjny Linux
- serwis www Apache
- wbudowana obsługa php w. 5
- baza danych MySQL w. 4.0
-
- silnik Mediawiki
- inne komponenty, jak akcelerator skryptów, pamięci podręczne (*cache*) Squid, równoważenie obciążenia, wyszukiwarki, serwery narzędziowe, zgłaszania błędów
- sprzęt w centrum kolokacyjnym (na Florydzie) oraz w Korei i Holandii, ostatnio też we Francji, planowany w Niemczech
- obsługa do 45 tysięcy zapytań http na sekundę (I 2008)
- kilku pracowników etatowych, m.in. CTO Brion Vibber (na zdjęciu obok)

Grupy interesariuszy

²² http://en.wikipedia.org/wiki/Wikimedia_Foundation

²³ http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikimedia_Foundation

Tak jak już wcześniej stwierdzono, wokół Wikipedii istnieje społeczność składająca się z interesariuszy. Pewne jej odłamy są skupione tylko wokół konkretnej wikipedii językowej.

I tak są to grupy, które można nazwać jak poniżej:

- użytkownicy bierni - czytelnicy,
- uczestnicy czynni

W polskiej wikipedii nazywa się ich wikipedystami, wikipedianami, redaktorami, edytorami, edytorami Wikipedii lub twórcami Wikipedii^{24 25}. Są to:

- autorzy tworzący i modyfikujący treść
 - niezarejestrowani (wg polskiej wikipedii „niezalogowani”) SĄ to tzw. IP lub uczestnicy (użytkownicy) IP, którzy działają anonimowo, z adresu IP i mogą edytować (tworzyć i/lub zmieniać) treść haseł oraz dokonywać wycofywania (rewertowania) zmian.
 - zarejestrowani (wg polskiej wikipedii „zalogowani”) SĄ to uczestnicy posiadający na konkretnej wikipedii konto, z tym że to też nie oznacza, że nie mogą to być osoby anonimowe – nie ma obowiązku podawania swoich prawdziwych danych. Uczestnicy ci ponad to, co mogą wykonywać uczestnicy IP posiadają możliwość edytowania haseł częściowo zabezpieczonych, oraz przesyłania na serwer Wikipedii zdjęć i innych plików graficznych, a także po spełnieniu pewnych warunków mogą brać udział w głosowaniach.
- porządkowi (z tym że są oni też autorami)^{26 27}
 - administratorzy (admini) SĄ to uczestnicy zarejestrowani, którzy po spełnieniu pewnych warunków stażowych mogą zostać wybrani do pełnienia tej funkcji w wyniku głosowania zarejestrowanych użytkowników też spełniających warunki odpowiedniego stażu oraz liczby edycji. Admini poza możliwościami uczestników zarejestrowanych mają dodatkowe uprawnienia, a te uprawnienia zgodnie z zasadami i politykami Wikipedii są wyłącznie porządkowe i nie upoważniają do uznawania, że administratorzy decydują o treści haseł, aczkolwiek posiadają możliwości wywierania presji na innych użytkowników, np. przez ich zablokowanie, w tym długoterminowe, co oznacza *de facto* wykluczenie z aktywnej (twórczej) części społeczności.

²⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedians>

²⁵ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedysta>

²⁶ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Administrators>

²⁷ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Administrator>

Dodatkowe uprawnienia to m.in. techniczna możliwość:

- edycji stron całkowicie zabezpieczonych (np. Strona główna, stron z przestrzeni MediaWiki) i przenoszenia stron zabezpieczonych przed przeniesieniem
- zmiany stopnia zabezpieczenia strony
- szybkiego cofania zmian (rewertu), z możliwością ukrycia rewertu ze strony Ostatnich zmian (w przypadku masowego wandalizmu rewert jest widoczny nadal we wkładzie użytkownika i historii strony)
- przeglądania historii usuniętych stron i usuniętego wkładu użytkownika
- usuwania i przywracania stron
- blokowania i odblokowywania adresów IP, zakresów i zalogowanych użytkowników
- dostępu do listy stron nieobserwowanych przez żadnego użytkownika (bardziej podatnych na wandalizm)
- zabezpieczania grafik przed wyświetlaniem w artykułach (pojawia się jedynie odsyłacz do grafiki) poprzez stronę MediaWiki:Bad image list

Administrator (identyfikowany przez konto) ma uprawnienia tylko do danej wersji językowej, na której ma to konto. Nie jest on natomiast administratorem bazy danych w rozumieniu informatycznym i nie ma możliwości bezpośredniej ingerencji w bazę danych.

W środowisku czynnej części społeczności Wikipedii istnieje pojęcie „aktywny administrator” oznaczające admina, który wykonuje czynności administratorskie. Ponieważ uprawnienia administratorskie są bezterminowe, to istnieje pewna grupa nieaktywnych administratorów.

▪ biurokraci^{28 29}

Są to uczestnicy zarejestrowani wybierani do pełnienia tej funkcji w trybie podobnym do wyboru administratorów, i nie są zwierzchnikami administratorów. Biurokraci poza możliwościami uczestników zarejestrowanych mogą zmieniać nazwy kont uczestników oraz wprowadzać w życie wynik głosowania nadając prawa administratora lub biurokraty, ale nie mogą tych uprawnień odbierać – to wykonują stewardzi.

▪ stewardzi^{30 31}

²⁸ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Bureaucrats>

²⁹ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Biurokrata>

Są to uczestnicy zarejestrowani wybrani do pełnienia tej funkcji przez ogół społeczności przedsięwzięć Wikimedia. Podanych poniżej uprawnień nie wykonują w rodzimym językowo przedsięwzięciu. Do ich uprawnień tych należą:

- nadawanie dowolnemu użytkownikowi uprawnień administratora w dowolnym projekcie Wikimedia
- nadawanie dowolnemu użytkownikowi uprawnień biurokraty w dowolnym projekcie Wikimedia
- nadawanie dowolnemu użytkownikowi uprawnień stewarda
- odbieranie dowolnemu użytkownikowi uprawnień w dowolnym projekcie Wikimedia
- blokowanie baz danych nieaktywnych projektów
- możliwość sprawdzania adresu IP użytkowników za pomocą usługi *CheckUser*

▪ weryfikatorzy IP (*checkusers*)^{32 33}

Są to uczestnicy wybrani w głosowaniu lub niektórzy albo wszyscy członkowie Komitetu Arbitrażowego danej wersji językowej Wikipedii. Użytkownicy tacy posiadają możliwość za pomocą specjalnej usługi *Checkuser* sprawdzania adresów IP użytkowników projektu, co ułatwia wykrywanie wandalów oraz (nad)używania pacynki. Usługa umożliwia sprawdzenie numerów IP spod których dana osoba się logowała oraz sprawdzenie wszystkich edycji dokonanych z określonej puli numerów IP, niezależnie od tego czy były one robione po zalogowaniu, czy też bez zalogowania. Informacje wykorzystywane przez tę usługę są przechowywane na serwerach Wikimedia przez okres około tygodnia. Na serwerach jest przechowywany dziennik (log) wszystkich przypadków użycia tej usługi.

▪ nadzorcy (*oversights*)³⁴

Są to użytkownicy posiadający prawo do specjalnych działań nadzoru w zakresie zawartości Wikipedii. Działają na wikipedii angielskiej oraz jeszcze ośmiu innych (nie ma wśród nich wikipedii polskiej). Uprawnienia takie są przyznawane na wniosek własny kandydata przez Komitet Arbitrażowy, zwykle aktualnym weryfikatorom IP lub

³⁰ <http://meta.wikimedia.org/wiki/Stewards>

³¹ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Steward>

³² <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Checkuser>

³³ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:CheckUser>

³⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Oversight>

aktualnym albo byłym członkom Komitetu. Specjalne działania oznaczają wykonanie edycji nie rejestrowanych w historii zmian hasła. Możliwe jest to w przypadku konieczności usunięcia z hasła niepublicznych danych osobowych, informacji oszczerczych lub tekstów naruszających prawa autorskie.

- mediatorzy³⁵

Są to członkowie Komitetu Mediacyjnego. Komitet taki działa na wikipedii angielskiej oraz jeszcze pięciu innych (nie ma wśród nich wikipedii polskiej), jest to więc instytucja mało rozpowszechniona. Członkowie angielskiego Komitetu po jego powołaniu w 2004 r. byli wyznaczeni przez Jamesa Walesa, obecnie są dokooptowywani przez czynnych członków Komitetu.

- arbitrzy^{36 37}

Są to uczestnicy zarejestrowani, którzy z wyboru społeczności danej wersji wikipedii są kadencyjnymi członkami Komitetu Arbitrażowego. Komitet Arbitrażowy polskiej wikipedii rozpatruje tylko sprawy konfliktów osobistych, i nie ma uprawnień do rozpatrywania kwestii merytorycznych, tj. dotyczących zawartości (treści), może też odbierać uprawnienia, np. administratora.

Komitety takie działają na 23 wikipediach językowych.

- faktyczni administratorzy systemowi (środowisko, oprogramowanie, baza, itd.)
Są to oczywiście też uczestnicy przedsięwzięcia, ale wykonujący prace w dość dalekim od społeczności twórców treści tle. Jest z nimi kontakt, np. poprzez listy dyskusyjne lub kanały irc, ale bierze w tym udział znikoma część wspomnianej twórczej społeczności, dlatego ta grupa uczestników znajduje się poza zakresem danego artykułu.
- programiści
Również i ta grupa, z powodów jak wyżej, znajduje się poza zakresem danego artykułu.

Kwestie licencyjne

Sprawy dotyczące licencji są materią wywołującą szereg kontrowersji, zarówno wśród osób nie będących autorami, jak i wśród tych ostatnich. Jest to związane m.in. z zasadą nieodpłatnego udostępnienia swojej pracy, jak i np. kwestii rygorystycznego egzekwowania zasad prawnych lub zakazu tzw. dozwolonego użytku

³⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Mediation_Committee

³⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Arbitration_Committee

³⁷ http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Komitet_Arbitrazowy

(*fair use*). Dany rozdział zawiera tylko pewne elementarne informacje dotyczące licencji stosowanych w Wikipedii.

- Licencja na treść (pisaną)
 - GNU FDL w. 1.2 XI 2002
 - <http://www.gnu.org/licenses/fdl.txt>
 - tzw. licencja wirusowa
 - zrzeczenie się praw majątkowych przez twórców treści
 - dowolny dalszy użytek, w tym komercyjny, i modyfikacja bez dodatkowych zezwoleń
 - obowiązek podania wszystkich (lub 5 głównych) dotychczasowych autorów - na wikipedii jest to spełnione przez podanie pełnej historii zmian ze wskazaniem autora każdej z nich
- Licencja na obrazy (grafikę)
 - sprawa znacznie bardziej skomplikowana
 - generalnie tylko wolne (uwolnione) licencje
 - zestaw dozwolonych licencji jest różny na różnych wikipediach
 - przykłady licencji
 - CC – kilka wersji
 - GNU – kilka wersji
 - PD – kilka wersji
 - dozwolony użytek (*fair use*) – zakazana m.in. na polskiej wikipedii
 - kilka innych, np. Free Art License, CopyrightedFreeUse, free screenshot, i in.

Krytyka Wikipedii

Z powodu zgromadzonej zawartości, jej objętości i tym samym ze względu na dość powszechne korzystanie z tego zasobu choćby jako źródło pierwszego kontaktu, ale też w wyniku specyficznych zasad udziału i wytwarzania treści, Wikipedia rodzi oprócz pozytywnych opinii także krytykę. Jest to materia obszerna, i tak samo jak w rozdziale poprzednim będą tu tylko zasygnalizowane pewne istotne elementy krytyki.

Są to przede wszystkim zarzuty prowadzące do odrzucania lub poważnego kwestionowania Wikipedii jako źródła informacji ze względu na:

- możliwość tworzenia treści przez każdego chętnego
- niewiara w jakość treści
- rozciąganie pojęcia „botopedia” na całość zawartości
- podejrzenia o stronniczość
- bardzo poważne kontrowersje dotyczące haseł o aktualnych wydarzeniach i/lub osobach żyjących lub niedawno zmarłych
- zdarzające się nadużycia ze strony organizacji lub osób polegające na fałszerstwach (hoaksach) – w polskiej wikipedii takim fałszerstwem było hasło o Henryku Batucie lub o największy porcie wielorybny na Kam-

czatce Azawszeno, podawaniu nieprawdziwych lub zniesławiających informacji w hasłach biograficznych

- kwestie funkcjonowania społeczności oraz użytkowników z uprawnieniami adminów
- kontrowersje dotyczące ujmowania tematu, zwłaszcza w naukach humanistycznych

Wartość Wikipedii

Tak jak wspomniano, Wikipedia rodzi też opinie pozytywne, niekiedy wręcz bardzo pozytywn. W 2006 r. została nazwana przez tygodnik „Time” kosmicznym kompendium wiedzy (*cosmic compendium of knowledge*). Przeprowadzone porównania z encyklopedią Britannika wykazały podobny poziom kompletności i jakości badanych haseł. Ostatnio wykonano badanie w Niemczech stwierdziło, że niemiecka wikipedia może być uznana za lepszą niż Brockhaus. Instytut badawczy *Wissenschaftlicher Informationsdienst Köln* porównał po 50 wylosowanych artykułów z obu zasobów sprawdzanych pod kątem prawdziwości, wyczerpania tematu, aktualności i zrozumiałości. Na tej podstawie przyznano im oceny szkolne według skali niemieckiej od 1 (bardzo dobry) do 6 (niedostateczny). Artykuły z Wikipedii otrzymały średnią ocen 1,7, podczas gdy artykuły z encyklopedii Brockhause średnią 2,7. W 43 przypadkach na 50 w bezpośrednim porównaniu lepsze były artykuły z Wikipedii.

Warto zwrócić uwagę na jeden szczególny i specyficzny tylko dla Wikipedii jej aspekt – istnienie tzw. łączy międzyjęzykowych, czyli interwiki. Pozwala to korzystać w jednym miejscu ze zwielokrotnionego, a jednocześnie nieporównanie bardziej zneutralizowanego zasobu wiedzy. Jest to bezsprzecznie wielka wartość tej encyklopedii, niespotykana do tej pory w historii kultury i udostępniania wiedzy.

Polski rozdział Wikipedii (polska wikipedia)

Obecnie jest to czwarta pod względem ilości haseł wikipedia – na początku października 2008 r. posiadała ich **539.689**, z tego ok. 40.000 wygenerowanych automatycznie (hasła geograficzne). Ogółem udział w utworzenie tego zasobu miało około 14.000 autorów. Wśród autorów można wyodrębnić 360 aktywnych uczestników, wykonujących ponad 100 edycji comiesięcznie. Sprawami porządkowymi tej wikipedii zajmuje się około 150 adminów.

Historia

Dany rozdział został przygotowany na podstawie strony Kroniki Polskiej wikipedii³⁸ oraz kilku innych.

Uruchomienie polskiej wikipedii miało miejsce 26 września 2001 roku dzięki dwóm entuzjastom Internetu – lekarzowi z Częstochowy Krzysztofowi Jasiutowiczowi (jako Kpjas aktywny do dzisiaj) oraz doktorowi fizyki z Krakowa Pawłowi Jochymowi (posiada konto Ptj, ale bierze udział incydentalny – do dzisiaj wykonał trochę ponad 100 edycji). K. Jasiutowicz podkreśla, że według niego najważniejszym w tej inicjatywie był dr Paweł Jochym. Pierwszym hasłem był artykuł „Titiusa-Bodego reguła” – obecnie „Reguła_Titiusa-Bodego”. Pierwsza prasowa wzmianka o tym przedsięwzięciu autorstwa Doroty Gut pod tytułem „Całkiem darmowa encyklopedia” pojawiła się 30 października 2001 roku w dodatku „Komputer” do „Gazety Wyborczej”.

Jednocześnie warto pamiętać, że faktycznie we wrześniu tego roku uruchomiono przedsięwzięcie niezależne od Wikipedii - Polską Wolną Encyklopedię Sieciową. Z serwisem stworzonym przez Sangera i Walesa łączył go właściwie tylko pomysł. Strona znajdowała się na serwerze należącym do firmy Shift, pod adresem <http://wiki.rozeta.com.pl>. Ale dość szybko po tym fakcie do twórców PWES zgłosił się Jimmy Wales, który zaproponował połączenie się z Wikipedią, co nastąpiło 12 stycznia następnego roku. Zmieniono też adres na <http://pl.wikipedia.com>, a ostatecznie 22 listopada 2002 roku na aktualny - <http://pl.wikipedia.org>³⁹.

Po roku została założona lista dyskusyjna – istniejące do dzisiaj jedno z ważnych for społecznościowych. Na liście tej do pewnego czasu odbywało się przyznawanie uprawnień administratora. Stopniowo rosła liczba haseł – na koniec 2004 roku było ich równo 50 tysięcy.

W styczniu 2005 roku założyciele polskiej wikipedii – Jasiutowicz i Jochym – zostali nominowali i otrzymali tytuł Internetowy Obywatel Roku (niestety nikt z nich nie pojawił się na ceremonii ogłoszenia laureatów), a sama witryna zajęła 18 miejsce w rankingu popularności polskich stron internetowych. Krótko po tym, na przełomie stycznia i lutego wykryto i ujawniono jedną z największych i najdłużej obecną w jej zasobach (15 miesięcy) mistyfikacji w historii całej Wikipedii – hasło o nieistniejącej postaci Henryku Batucie, rzekomym polskim komuniście żydowskiego pochodzenia, o czym już wspomniano wyżej..

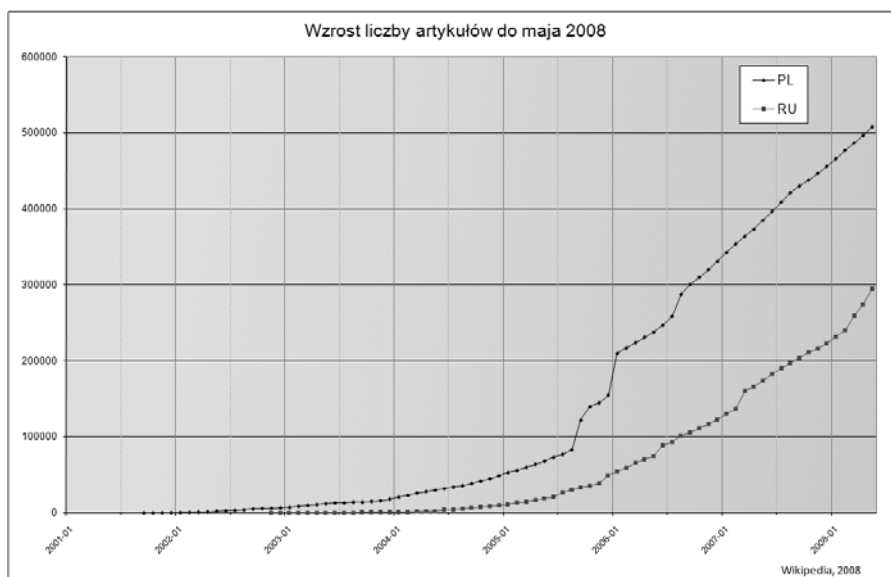
Maj 2005 roku jest datą pierwszego na większą skalę spotkania aktywnych uczestników przedsięwzięcia – miało ono miejsce w Krakowie. Przed tym spotkanie były jeszcze dwa wcześniejsze w Warszawie, ale gromadziły tylko po kilka osób. Istotnym pokłosiem spotkania w Krakowie było uzgodnienie dotyczące powołania stowarzyszenia Wikimedia Polska. W tym roku bardzo aktywnie działał użytkownik Kwiecień, propagujący swoje pomysły na urządzenie życia społecznościowego. Wywołało to bardzo mocne reakcje negatywne, wielokrotne bloko-

³⁸ http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Kronika_polskiej_Wikipedii

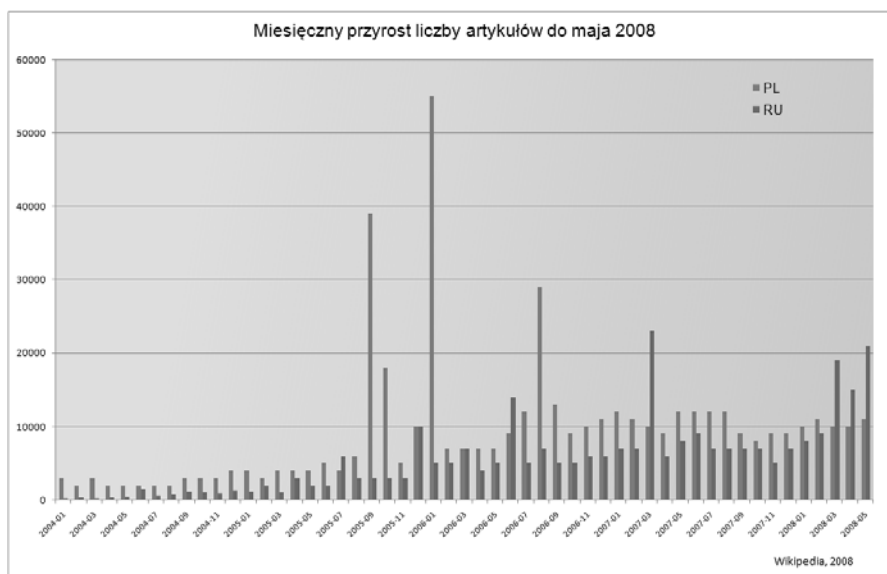
³⁹ za artykułem Kamila „Gardomira” Janickiego, „Wikipedia – krótka historia największej encyklopedii świata”, 2008-09-26, <http://histmag.org/?id=2101>, dane potwierdzone przez K. „Kpjasa” Jasiutowicza na jego blogu

wanie tego użytkownika, łącznie z ogłaszaniem zapytań o zdanie (RfC) – w wyniku jednego z nich uczestnik odszedł z wikipedii. Pod koniec tego roku w drodze głosowania ostatecznie wprowadzono funkcjonujący do teraz regulamin wyborów administratorów polskiej wikipedii. Zawierał on również rozdział pozwalający na ich odwoływanie, ale on został jednoosobowo zawetowany przez jednego z uczestników z nickiem Radomil, studenta medycyny z Poznania. W tym czasie miało miejsce jedno ze spektakularnych odejść z przedsięwzięcia – bardzo aktywnej uczestniczki Seleny von Eichendorf. Jak ujawnił znacznie później uczestnik Polimerek, prawdopodobnie wynikało to z jej niezgody na wprowadzenie regulaminu wyborów administratorów – zastąpił on wcześniejszy regulamin jej autorstwa.

Podobnie jak i w innych rozdziałach językowych, znaczna liczba haseł była wygenerowana automatycznie, z użyciem tzw. botów (programów). Jednym z nich był tsa.bot, uruchomiony w lipcu 2005 r., i który na przełomie września z października 2005 r. oraz w styczniu i sierpniu 2006 r. łącznie utworzył ponad 40 tysięcy haseł na podstawie danych urzędów statystycznych o miejscowościach Polski, Francji i Włoch. Na załączonych wykresach jest to wyraźnie zauważalne (wykresy są sporządzone przez autora dla prezentacji na konferencji rosyjskiej wikipedii na podstawie statystyk Erika Zachte obejmujące w momencie pisania danego artykułu w październiku 2008 r. okres do maja 2008 r.⁴⁰

⁴⁰ statystyki polskiej wikipedii są publikowane na <http://stats.wikimedia.org/PL/TablesWikipediaPL.htm>

W maju 2006 roku miał miejsce drugi zlot polskiej wikipedii we Wrocławiu – była na nim obecna przedstawicielka fundacji Wikiedia Notafish. W tym samym czasie utworzono tzw. tajną listę administratorów, niedostępną dla zwykłych użytkowników, pomimo bardzo ostrej krytyki tego faktu i sprzeczności istnienia listy takiego charakteru z zasadami opublikowanymi przez J. Walesa.

Na początku 2007 roku na polskiej wikipedii zarejestrował się (utworzył konto) stutysięczny uczestnik. Warto zwrócić uwagę na to, że utworzenie konta nie oznacza pojawienia się aktywnego uczestnika (twórcy) zawartości – konto jest przydatne do korzystania z innych niż standardowa skórka pośrednictwa (interfejsu) wyświetlania treści. W tym roku miało też miejsce spektakularne zdarzenie – w związku z całkowitym brakiem reakcji TP SA na działania tzw. penisowego wandalą działającego z Łodzi i masowo wklejającego fotografii penisa do haseł administratorzy zablokowali cały zakres adresów (65 tysięcy) IP Neostrady dla Łodzi. Po trzech dniach, w sytuacji wrzawy w Internecie oraz też w prasie TP SA zlokalizowało źródło ataków, odłączyło na 24 godziny linię pewnej mieszkanki Łodzi, której najprawdopodobniej nieletni syn dokonywał tych aktów wandalizmów, po czym działania wandalą ustały.

Maj tego roku to początek inicjatywy „Przekład miesiąca”, zorientowanej na najlepsze hasła innych wikipedii, oraz „Koncertu życzeń Mediawiki” – zbierania propozycji zmian w oprogramowaniu silnika Wikipedii. Odbył się kolejny zlot polskiej wikipedii w Białowieży, z udziałem przedstawiciela czeskiej wikipedii. W tym roku wprowadzono też kategorię dobrych artykułów, równoległą do kategorii artykułów medalowych, krytykowaną za nieadekwatność nazwy i jakości zaliczanych do niej haseł. Został też ułożony kanon polskiej wikipedii, na wzór angielskiego zestawu „1000 haseł, które powinna mieć każda Wikipedia”. Pojawiło się oficjalne wydanie części haseł na płycie DVD, opracowane wspólnie z wydawnictwem Helion przez wolontariuszy oraz opłacanych ochotników. Po-

nownie pojawił się uczestnik Kwiecień, ale po pewnym czasie został zablokowany na dwa lata mimo znacznej zmiany w jego zachowaniu się. We wrześniu tego roku uruchomiono Komitet Arbitrażowy dla rozstrzygania konfliktów w społeczności polskiej wikipedii, mającym m.in. uprawnienia do odbierania uprawnień administratora, co było pomysłem na zablokowanie żądań przywrócenia możliwości odbierania uprawnień w drodze głosowania lub zapytania o opinię (RfC).

W sierpniu 2007 roku zostało zorganizowane pierwsze roboczo-techniczne spotkanie GDJ (Gdzie? Dokąd? Jak?) w Częstochowie. Jego pokłosiem było utworzenie listy dyskusyjnej wiki-roboty oraz wprowadzenie instytucji przewodników dla nowicjuszy. Niedługo po tym, w listopadzie, Polskie Towarzystwo Astronomiczne wyraziło zainteresowanie jakością haseł astronomicznych i powierzyło prof. Bożenie Czerny koordynowanie ich doskonalenia. Od grudnia tego roku rozpoczęto cykliczną comiesięczną akcję DNA – Dnia Dobrego Artykułu.

Na wiosnę 2008 roku rozpoczęto realizację przedsięwzięcia „Projekty szkolne i akademickie”, mającego na celu szersze włączenie do redagowania polskiej wikipedii uczniów, studentów oraz wykładowców. W akcji tej bardzo aktywny jest prof. entomologii z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego Stanisław Czachorowski. Kolejne towarzystwo naukowo-zawodowe, Polskie Towarzystwo Informatyczne, wyraziło zainteresowanie wsparciem polskiej wikipedii. W związku z wykładem autora niniejszego artykułu na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w lutym tego roku Jerzy Ludwichowski zaproponował utworzenie sekcji współpracy z polską Wikipedią, natomiast na majowym zjeździe delegatów PTI i inicjatywy dra Marka Średniawy z Oddziału Mazowieckiego przyjęto uchwałę zjazdową apelującą do członków towarzystwa o włączenie się do tworzenia i doskonalenia zawartości tej encyklopedii sieciowej. Również w maju miał miejsce kolejny zlot społeczności, natomiast we wrześniu w Poznaniu miało miejsce drugie spotkanie GDJ, na którym podsumowano dyskusję nt. wersji przejrzanych (I poziom tzw. stabilnych wersji) i podjęto decyzję o włączeniu tego mechanizmu do stosowania mającego na celu podniesienie jakości haseł oraz wiarygodności Wikipedii jako takiej.

W październiku 2008 roku został nawiązany bezpośredni kontakt ze środowiskiem rosyjskiej wikipedii – autor tego artykułu uczestniczył w drugim zlocie jej uczestników, mającym miejsce w bibliotece naukowej Rosyjskiej Akademii Edukacji.

Znani uczestnicy

Polska wikipedia to – jak było wskazane powyżej – nie tylko zawartość, hasła, wiedza, ale również tworzący ją zespół ludzki. Są w nim uczestnicy pracujący samotnie, praktycznie bez jawnej, publicznej komunikacji z innymi uczestnikami, ale jest też zauważalna grupa tworząca nie tylko zbiór jednostek, ale coś jakościowo innego – społeczność. Jest to przede wszystkim organizm wirtualny, dla którego najważniejszym przejawem istnienia jest komunikacja na różnych de-

dykowanych forach. Są to listy dyskusyjne – ogólna i techniczna oraz stowarzyszenia, Portal wikipedystów oraz tzw. Kawiarenka (bar) z wyspecjalizowanymi stolikami, i oczywiście również strony dyskusji. Najbardziej aktywni i znani członkowie społeczności posiadają notki o sobie na specjalnej stronie społecznościowej⁴¹ - obecnie tak opisanych jest 230 uczestników. Spośród nich można wymienić m.in. osoby z takimi nickami (pseudonimami lub prawdziwymi nazwiskami): Belissarius, Beno, Berasategui, Ency, Julo, Kocio, Kpjas, Piotr967, PMG, Polimerrek, Przykuta, Ptj, Radomil, roo72, S.Czachorowski, Szwedzki, TOR, WarX, Wulfstan, Aotearoa, Babcia Hania, Drozdp, Eteru, Jadwiga, Lcamtuf, LidiaFourdraine, Ludmiła Pilecka, Masur, Nemo5576, Nova, Patern, Pietras1988, Pimke, Pundit, Taw, Tilia, ABach, ABX, Aegis Maelstrom, Andrzej z Helu, Cancre, Gytha, Joy-master, Kauczuk, Kkaktus, Lajsikonik, Paelius, Picus viridis, Piotrus, Pleple2000. Pewna liczba bardzo znanych uczestników nie ma notki, jak np. Selen von Ejchendorf, Kwiecień, 4C.

Niektórzy z wyżej wymienionych mogą otrzymać krótką, subiektywną charakterystykę.

- Ptj (Paweł Jochym) – doktor fizyki, ojciec założyciel, uczestnicy wyjątkowo rzadko, ale był obecny na zlocie wikipedian Rabka’2008
- Kpjas (Krzysztof Jasiutowicz) – lekarz internista, amator programista (język Ruby), ojciec założyciel, administrator, bardzo wstrzemięźliwy w sprawach społecznościowych, niedawno na swoim blogu ogłosił odejście z polskiej wikipedii, ale obecnie znowu edytuje
- Polimerrek (Tomasz Ganicz) – doktor habilitowany chemii, jeden z najstarszych wikipedian, administrator, były członek Komitetu Arbitrażowego, bardzo aktywny na wielu polach działalności, ponadto aktualny prezes Stowarzyszenia Wikimedia Polska
- Przykuta (Sebastian Skolik) – socjolog, otwarty przewód doktorski, administrator, bardzo aktywny na wielu polach działalności, animator i pomysłodawca wielu inicjatyw, m.in. spotkań GDJ, ponadto członek zarządu Stowarzyszenia Wikimedia Polska
- Julo (Juliusz Zieliński) – dyrektor techniczny przedsiębiorstwa poligraficznego, znawca Wrocławia, autor pokaźnej ilości fotografii przekazanej do zasobów Wikipedii, jeden z grupy starszych wikistażem i bardzo doświadczonych wikipedian odmawiających propozycji wystartowania w wyborach na administratora
- Beno (Błażej Pajda) – poligraf, typograf, wydawca, redaktor naczelny miesięcznika „Elity”, jeden z najstarszych wikipedian, administrator, zwolennik lakoniczności, poprawności językowej (w sensie gramatycznym, etc.), dosłowności i dosadności w wypowiedziach, rozstał się z polską wikipedią po konflikcie z roo72 (Stalowym Kangurem) na wiosnę 2008 r. w związku z hasłem primaaprilisowym o inżynierze Adamie Mickiewiczu
- Belissarius (Piotr Domaradzki) – polonus z USA, pisarz, historyk, autor największej liczby medalowych haseł historycznych

⁴¹ [http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedystów_własny](http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Wikipedyst%C5%9B_własny)

- Berasategui (prawdziwe nazwisko i imię nieznane) – bardzo aktywny uczestnik-redaktor, legitymujący się jedną z największych liczb edycji, całkowicie nie uczestniczy w życiu społeczności
- roo72 (Michał Rosa) – polonus z Australii, były administrator (pozbawiony uprawnień przez Komitet Arbitrażowy na wiośnię 2008 r.), absolutny lider liczby edycji, wyjątkowo bezpośredni w wypowiedziach (ale nie używa dosadnych sformułowań), bezwzględny wojownik z wandalami, po utracie uprawnień przez pewien czas nie edytował, posiada przydomek Stalowy Kangur
- Wulfstan (Piotr Cywiński) – doktor historii, dyrektor muzeum Muzeum Auschwitz-Birkenau, administrator, specjalizuje się w historii holokaustu
- Radomil (Radomi Binek) – młody lekarz, administrator, jeden z najstarszych wikipedian, edytuje z konta, które udostępnił swojej matce Elżbiecie, co wywoływało kontrowersje w społeczności, bardzo stały w swoich poglądach, niechętnie idący na kompromis, kilka razy był stroną zapytania o komentarz (RfC) mającym na celu pozbawienie go uprawnień administratorskich, znawca Poznania
- S.Czachorowski (Stanisław Czachowski) – profesor entomolog, jeden z twórców i aktywnych uczestników Projektów Szkolnych i Akademickich
- Szwedzki (Piotr Czerniawski) – poeta, administrator, bardzo stanowczy w działaniach, co wywoływało opinie, że bierze pod kontrolę polską wikipedię, w realnym życiu bardzo uprzejmy, posiada niski, dobrze ustawiony głos
- Masur (prawdziwe nazwisko i imię nieznane) – polski doktorant uczelni w Dreźnie, administrator, bardzo skrupulatny i stanowczy w materii praw autorskich na pliki graficzne, znany z tego na składnicy Commons, wspólnego dla wszystkich wikipedii magazynu plików

Aktywność wikipedian jest ujmowana w różnych statystykach. M.in. prowadzi je i publikuje wspomniany wyżej Erik Zachte. W poniższej tablicy zostały zestawione dane dostępne w październiku 2008 r. i obejmujące okres do maja tego roku. Dane te dobrze korelują się z danymi Tomasza Siennickiego publikowanymi nieregularnie⁴².

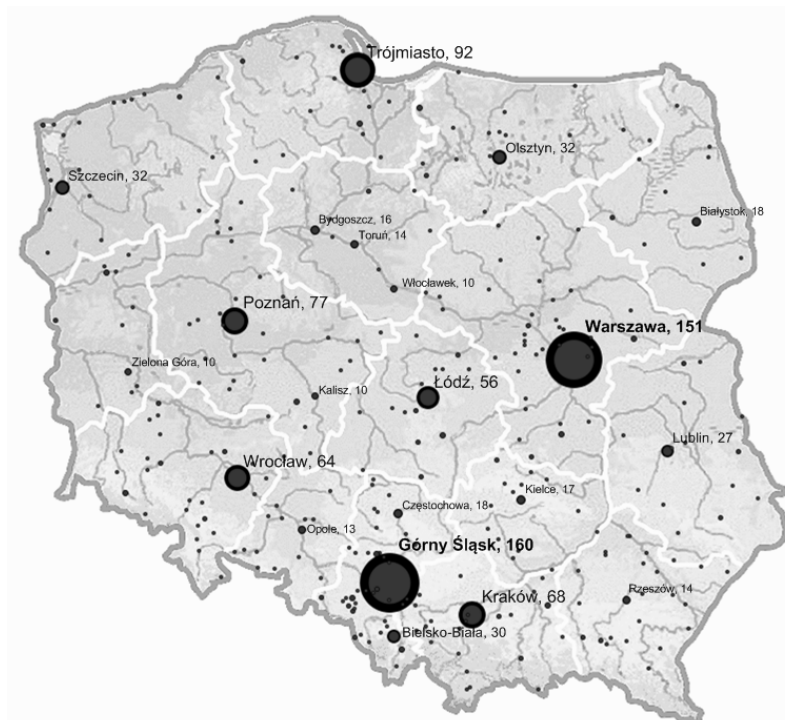
W tabeli w kolumnie „St.” podano status danej osoby: a – aktywna, N – nieaktywna (odeszła z polskiej wikipedii), w kolumnie „Edycje gł.” – liczba edycji w przestrzeni głównej (czyli haseł).

St.	Nr	Nik	Edycje gł.	Edycje in.	Razem ed.	I-sza ed.	Ost. ed.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
a	1	Mathiasrex	57 361	7 040	64 401	2006-01-11	
a	2	Boca_Juniors	48 567	3 773	52 340	2006-07-02	
a	3	Roo72	47 275	25 487	72 762	2004-07-21	
N	4	Beno	42 936			2001-01-09	2008-03-30

⁴² ostatnie na stronie http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Najaktywniejsi_wikipedyści/2008_05_10

St.	Nr	Nik	Edycje gl.	Edycje in.	Razem ed.	I-sza ed.	Ost. ed.
1	2	3	4	5	6	7	8
a	5	Kpjas	42 345	8 692	51 037	2001-11-11	
a	6	Berasategui	40 551	1 219	41 770	2004-02-10	
a	7	Lajsikonik	39 028	12 688	51 716	2006-05-26	
a	8	Buldożer	35 175	1 805	36 980	2005-07-06	
a	9	Radomil	31 116	8 409	39 525	2003-12-04	
a	10	Adamt	30 295	15 215	45 510	2006-07-16	
a	11	Joymaster	29 110	10 159	39 269	2005-03-13	
a	12	Polimerek	28 986	15 256	44 242	2001-10-24	
a	13	Botev	26 434	3 637	30 071	2006-03-20	
a	14	Kocio	25 275	4 743	30 018	2004-06-10	
a	15	Slawojar	24 383	3 619	28 002	2002-11-25	
a	16	Birczanin	23 591	4 122	27 713	2006-08-13	
a	17	Jersz	19 752	1 718	21 470	2002-01-02	
a	18	Micpol	19 749	1 159	20 908	2003-09-17	
a	19	Slav	19 476	6 253	25 729	2005-05-28	
a	20	Pjahr	19 336	4 202	23 538	2006-04-13	
a	21	TomasoAlbinoni	19 173	2 935	22 108	2007-05-19	
a	22	Bukaj	18 915	6 837	25 752	2007-03-19	
a	23	Hiuppo	18 817	5 523	24 340	2006-05-25	
a	24	Poznaniak1975	18 722	4 569	23 291	2007-03-30	
a	25	Selso	18 605	1 205	19 810	2006-02-03	
a	26	Mzopw	18 286	3 507	21 793	2004-08-20	
N	27	BaQu	17 906			2006-05-03	2008-02-25
a	28	Topory	17 776	2 030	19 806	2002-08-30	
a	29	Tsca	17 645	7 824	25 469	2004-01-28	
a	30	Elfhelm	17 314	3 433	20 747	2006-06-05	
a	31	Stepa	17 267	3 041	20 308	2005-06-10	
a	32	Bon_presage	17 229	936	18 165	2006-02-16	
a	33	Ark	17 117	2 962	20 079	2006-03-01	
a	34	Cichy555	16 903	7 899	24 802	2005-12-09	
a	35	Julo	16 858	11 708	28 566	2003-01-04	
a	36	Smat	16 757	4 708	21 465	2004-10-23	
a	37	Qblik	16 755	3 755	20 510	2007-03-20	
a	38	Gładka	16 622	665	17 287	2005-12-16	
N	39	Selena_von_Eichendorf	16 621			2004-03-07	2005-12-18

Pomimo tego, że oficjalnie polska wikipedia jest wyłącznie polskojęzyczną, a nie państwową czy narodową, to absolutna większość jej autorów mieszka w Polsce. Na poniższej mapie zaczerpniętej z zasobów polskiej wikipedii⁴³ i poszerzonej o dane opisowe przedstawiony jest orientacyjny – ze względu na ujęcie tylko fragmentarycznych danych - udział mieszkańców poszczególnych miast Polski (obok nazwy miasta podana jest liczba uczestników, którzy ujawnili swoje miejsce pobytu – wskazano te dane dla miast z przypisaną liczbą uczestników 10 i więcej). Pomimo tego najprawdopodobniej dość dobrze odzwierciedla to proporcje w skali kraju. Łącznie podane na mapie liczby dają w sumie wielkość 930 wikipedian, co stanowi prawie połowę aktywnych uczestników polskiej wikipedii - wg kryterium Erika Zachte aktywny jest ten uczestnik, który wykonuje co miesiąc co najmniej 5 edycji, i takich uczestników jest około dwóch tysięcy. Warto dodać, że istnieje też kategoria bardzo aktywnych, wykonujących co miesiąc ponad 100 edycji – jak podano już wcześniej, polska wikipedia ma ich około 360.

Udział mieszkańców innych krajów jest niewielki – edytujący mieszkają m.in. w Niemczech - Ben4Wiki; Australii - Roo72, Pplu; USA - Atreyyu, Belissarius, Dohaeng, Mareklug, Gepard12, Ataman, Enzo, Jasiek96, Timber_Wolf, Jonasz; Kanadzie – Balcer; Meksyku - Aram Salinas; Argentynie - Loco085; Chinach – Cyon; Japonii - Ultratomio.

⁴³ http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Atlas_wikipedystów – stan na październik 2008

Sposoby komunikowania się społeczności

Tak jak każda forma ludzkiej samoorganizacji również społeczność polskiej wikipedii istnieje dlatego, że jej członkowie komunikują się ze sobą. Istnieje wiele kanałów tej komunikacji, i generalnie są to kanały:

- wirtualne (ivl – in virtual life):
 - strony dyskusji artykułów i dowolnych innych stron Wikipedii
 - strony meta (Wikipedia)
 - sondaże
 - głosowania
 - listy dyskusyjne
- realne (irl – in real life):
 - kontakty bezpośrednie
 - spotkania, zloty, itd.:
 - zloty – m.in. Kraków 2005, Wrocław 2006, Białowieża 2007, Rabka 2008
 - zloty zimowe w Chorzowie
 - GDJ Częstochowa 2007, Poznań 2008

Najważniejsze problemy polskiej wikipedii

Kwestie problemów są poddawane pod wiele dyskusji na forach społeczności, a ogólnie można je nazwać w pewnym uproszczeniu skutkiem gwałtownego wzrostu. W szczególności troskę wywołują sprawy podane poniżej i podzielone na pewne klasy:

- zawartość (hasła):
 - znaczna liczba załączków, szczególnie wśród haseł geograficznych
 - znaczna liczba artykułów na tematy tzw. potoczne, dotyczące kultury masowej, sportu, itd., jak np. pokemony, piłkarze,
 - nieproporcjonalny duży udział haseł aktualnych, dotyczących zdarzeń bieżących, dodatkowo bardzo dużej objętości
 - białe plamy w wielu obszarach, brak znacznej ilości ważnych artykułów
 - niska jakość wielu haseł
 - różnice zdań w społeczności co do dylematu: podnieść barierę wejścia do tworzenia Wikipedii na rzecz podnoszenia jej jakości czy nie, lub innymi słowami – czy Wikipedia jest dla czytelników czy dla autorów?
 - pewien stały poziom drobnych wandalizmów, niekiedy niezauważonych przez znaczny okres czasu
- odbiór społeczny:
 - przekonanie o niskiej jakości haseł pomimo tego, że praktycznie wszyscy wiedzą o Wikipedii i większość z niej korzysta

- sprawy sądowe cywilne i karne – na razie jednostkowe, związane ze hasłem o Arnoldzie Buzdyganie
- nabór, udział i utrzymanie w Wikipedii autorów i redaktorów (edytorów):
 - wysoka bariera wejścia, szczególnie dla osób starszych i w średnim wieku
 - nieuporządkowany, skąpy, nie zawsze spójny, z brakami normatywny system zasad i zaleceń edycyjnych i społecznościowych
 - trudne do zrozumienia zasady, szczególnie zasady neutralnego punktu widzenia, zasad praw autorskich
 - nieznaczny udział w tworzeniu treści osób z dorobkiem zawodowym, naukowym i dydaktycznym
 - zwyczajowe stosowanie w społeczności juznetowych (od Usenet) zasad zachowania się, również w odniesieniu do ludzi z cenzurem, co bywa przez nich uważane niekiedy za lekceważące lub obraźliwe
 - komplikacja kodu źródłowego artykułów, szczególnie ze względu na stosowanie zaawansowanych technicznie szablonów i infoboksów
 - trudne pośrednictwo (interfejs) silnika Mediawiki
- sprawy społecznościowe i porządkowe:
 - mające miejsce przypadki, gdy włączenie się w przedsięwzięcie staje się przeżyciem traumatycznym, prowadzącym do odejścia
 - złożona, nieprzejrzysta, słabo sformalizowana struktura społecznościowa,
 - wielość kanałów komunikacji, praktycznie nieznanymi i niedostępnymi dla nowicjuszy,
 - przenoszenie na życie społecznościowe zasad właściwych do tworzenia treści, czyli odrzucanie demokracji nadające społeczności charakter anarchistyczny
 - nieprzejrzyste mechanizmy, jak na przykład zamknięta (tajna) lista dyskusyjna administratorów, funkcjonująca dodatkowo z naruszeniami własnego regulaminu, nadanego sobie samodzielnie przez subskrybentów
 - działania administratorów, niestalość ich decyzji, dość częste anulowanie decyzji jednego administratora przez innego na zasadzie tzw. zdrowego rozsądku
 - zdarzające się problemy z osiągnięciem pozytywnego wyniku wyborów administratorów w wyniku towarzyszącej wyborom swobodnej dyskusji i podnoszenia nieoczekiwanych lub błahych spraw
 - niezgoda pewnej liczby bardzo poważanych wikipedian na przyznanie im roli administratora

Ponadto istnieje pewna liczba spraw wywołujących kontrowersje, są to m.in.:

- różne oceny działań administratorów, najczęściej obwinianych o samowolę, niekonsekwencję, stronniczość, zbytnią surowość, niestosowania zasad

- krytyka dożywotniego statusu uprawnień administratorów
- spory dotyczące tego, czy społeczność może być regulowana zasadami demokratycznymi
- rozbieżne reakcje na działalność uczestników mających do spełnienia jakąś misję i uważających społeczność polskiej wikipedii za odpowiednie miejsce dla tego typu aktywności
- protesty przeciwko próbom wprowadzania zasad sprzecznych z egalitarnością i bezcensurowością społeczności
- podważanie decyzji Komitetu Arbitrażowego.

Podsumowanie

Wikipedia stanowi wyjątkowe przedsięwzięcie i inicjatywę w internetowym świecie. Praktycznie realizuje ideę pomyślaną dla pierwszej przeglądarki internetowej Mosaic – ideę zakładającą dwukierunkowy przepływ informacji. Idea ta nie została ostatecznie zaimplementowana, i stała się dostępna praktycznie na wielką skalę właśnie jako Wikipedia.

Związane z faktem istnienia Wikipedii różnorodne opinie i analizy proponują stwierdzenia wykraczające znacznie poza tylko jej podstawowy cel i misję, czyli zgromadzenie sumy wiedzy ludzkości. Między innymi wyprowadza się z obserwacji funkcjonowania społeczności Wikipedii wnioski o pojawieniu się nowego typu organizacji wielkich zespołów ludzkich, nazywanego wikinomią. Termin ten został wprowadzony przez Dana Tapscotta i Anthonego D. Williamsa, autorów książki *Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything* (Wikinomia: Jak masowa współpraca wszystko zmienia), wydanej w 2006 roku. Definiuje się w niej pojęcie wikinomii jako działania opartego na czterech zasadach: otwartości, partnerstwa, współdzielenia i działania globalnego.

Prawdziwość tych stwierdzeń oczywiście będzie możliwe do zweryfikowania dopiero po upływie stosownego okresu czasu, tym niemniej samo istnienie Wikipedii, skupionych wokół niej społeczności oraz niezwykle płodny efekt ich aktywności jest nie tylko faktem, ale też fenomenem wartym bliższego poznania. I to było celem tego artykułu.